

روند الحاق روستاهای شمال کلانشهر تهران با تاکید بر روستاهای مناطق درکه و دربند

کبری زهبری برازجانی

دانشجوی دکترای جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران ایران

حمیدرضا محمدی^۱

دانشیار جغرافیای سیاسی، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

بیژن رحمانی

دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی انسانی، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

محمد تقی رضویان

استاد گروه جغرافیای انسانی، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۰۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۶/۱۴

چکیده

یکی از اثرات فرآیند شهرگرایی شتابان، رشد فزاینده تعداد شهرها و همچنین تبدیل مراکز روستایی به نقاط منفصل شهری است؛ که با برهم زدن تعادل توزیع فضایی جمعیت و برنامه‌ریزی، آسیب‌های اجتماعی وسیعی از آن مترتب است. الحاق روستا به شهر یکی از نتایج شهرگرایی است که آثار اجتماعی، اقتصادی و کالبدی گوناگون مطلوب یا نامطلوب را بر عرصه‌های روستایی ادغام شده در شهر برجای می‌گذارد. این پژوهش که به روش توصیفی تحلیلی و با استفاده از مطالعات اسنادی و میدانی وسیع از جمله تکمیل پرسشنامه خانوار در روستای درکه و دربند در شمال کلانشهر تهران انجام پذیرفته، تاثیر مجموعه عواملی زیر شاخصه‌های اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و محیط زیستی در روند الحاق روستاهای موضوع تحقیق مورد بررسی قرار داده و مشخص می‌سازد عوامل اقتصادی و کالبدی، اجتماعی و محیط زیستی در روند الحاق روستاهای درکه و دربند به کلانشهر تهران موثر بوده‌اند و احتمالاً به عنوان عوامل موثر در ایجاد تعارضات ناشی از الحاق نقاط روستایی به محدوده شهر محسوب می‌گردند.

کلمات کلیدی: روستا، شهرگرایی، عوامل اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، محیط زیستی

مقدمه

سکونتگاه‌های روستایی فضاهای جغرافیایی بشمار می‌آیند که به عنوان واقعیات مکانی - فضایی تحت تاثیر نیروهای درونی و بیرونی متحول میشوند. استروستا - شهر صاحب به خاطر موقعیت مکانی و اداری - سیاسی در طول سالیان گذشته همواره در معرض یک سری تحول که غالباً «نسبی بوده و از سرعت قابل توجهی برخوردار نبوده است. یکی از مهمترین اثرات الحاق روستا به شهر، رشد جمعیتی و فیزیکی روستاها است. با ارائه زمین ارزان، امکان جذب جمعیت بیشتر و به دنبال آن افزایش جمعیت، گسترش فیزیکی روستاها شتاب بیشتری و گستره فیزیکی آنها وسیعتر میشود. (صفایی و همکاران، ۱۳۹۵)

اما در کار منتقدان سیاست تبدیل روستا به شهرهای کوچک، عده ای هم این سیاست را موفق ارزیابی می‌کنند و معتقدند این شهرها تا حدودی برخی از فرصت‌های شغلی را در زمینه‌های اداری، تجاری و خدماتی بوجود آورده‌اند و امکانات در آنها افزایش یافته است. همچنین تبدیل روستا به شهر تا اندازه‌ای روند مهاجرت به شهرهای بزرگ را کند کرده به تثبیت انجامیده است. روستاهایی بودند که با افزایش جمعیت رسیدن به آستانه جمعیتی مورد نیاز برای شهری شدن به شهر تبدیل شدند اما بخش عمده‌ای از این شهرها جدیدالتاسیس روستاهایی بودند که به رغم اینکه حداقل جمعیت مورد نیاز برای شهری شدن را نداشتند به دلایل مختلفی مانند تقاضا و پیگیری مردم محلی، موقعیت مناسب یا خاص جغرافیایی، موقعیت خاص سیاسی، مرکزیت یا شهرستان در تصمیمات کشوری، جمعیت نسبتاً «زیاد، پیگیری نماینده شهرستان در مجلس شورای اسلامی و در نهایت با موافقت مسئولان در سطح بخش، شهرستان، استان، وزارت کشور و کمیسیون سیاسی و دفاعی دولت، به شهرها ارتقا یافته‌اند.

روستا مکانی جهت تامین مایحتاج شهرستان بوده که چندسالی به دلیل تورم اقلام مورد نیاز روستا نبود کفاف در آمد جهت گذراندن زندگی توسط روستائینان باعث از رونق افتادن تولیدات روستایی و مهاجرت گسترده روستائیان شهرها و سکونت در حاشیه شهر شده و باعث آوردن روستائیان به مشاغل کاذب در شهرها از جمله دست‌فروشی شده که مورد هجوم و اعتراض مغازه داران قرار گرفته است. در چنددهه گذشته ایجاد و نیز تقویت و بهبود تعامل های روستا - شهر به عنوان یکی از ابزارهای هماهنگ و متعادل سکونتگاه‌های روستایی و شهری همواره مورد تاکید پژوهشگران و برنامه ریزان و سیاست گذران بوده است. تقویت تعامل‌های روستایی-شهری سازمان یافته و کارآمد با رده های مختلف سلسله مراتبی در سطح سرزمین است و از این تقویت و توسعه شهرهای کوچک در عرصه های روستایی از راهکارهای موثر در این زمینه برشمرده شده است. در دوده گذشته ایجاد شهرهای کوچک در نواحی روستایی کشور به دلیل تغییر افزایش کوچک و روستا - شهرها در پهنه سرزمین شده است.

مهاجرت روستائیان به شهر و سپس ایجاد شهرک های اقماری در کلان شهرها، بحثی متقابل توسعه پایدار روستایی است. دکتر اسدالله نقدی می‌گوید در طول نیم قرن اخیر تعداد روستاها و نسبت جمعیت روستا نشین ایران کاسته میشود؛ که حدود ۶۰ هزار نقاط روستایی در سال ۱۳۵۵ اکنون تعداد روستاهای دایر به نصف رسیده است. همچنین سرشماری سال ۱۳۹۰ از ۷۵ میلیون جمعیت ۵۳/۶ میلیون نفر شهری و ۲۱/۴ میلیون نفر روستایی بودند تست جمعیت

در حال حاضر ۲۲ - ۲۵ درصد روستا نشین در کشور داریم. در عوض رقم مطلق جمعیت شهری کشور ۵/۹ میلیون نفر ۵۵ میلیون نفر و تعدادشهرها از ۱۹۹ با ۱۴۸ بالغ شده است. عوامل موثر در مهاجرت از روستا به شهر بخاطر اقتصادی بودن آن است. رکوردی که روستاها دچار آن شده اند و پیشرفت های پی در پی و رشدی رویه و تجملات شهری عامل موثر مهاجرت از روستا به شهر است. برخورد بسیاری نابرابر از مواهب علل مهاجرت های روستایی در آمد، کار، تحصیل، کمبود آب، وزیر زمین خود را نمایان می کنند. در طول سه دهه گذشته ۵۰ میلیون نفر جابجا شدند حدود ۱۵ میلیون نفر مستقیم و مقدار چند برابر غیر مستقیم از روستا به نقاط شهری مهاجرت کردند. به لحاظ تاریخی از روزگار اخیر یک رابطه متقابل بین شهر و روستا وجود دارد. مسئله مهاجرت به روز افزونی روستا به شهر در ایران معلول و محمول توسعه کلان شهری و شهرهای کوچک بویژه منطقه روستایی است. روستایی نه برای خلاف و نه جرم و جنایت و نه اینکه چون آسیب پذیر است به شهرها و حاشیه های آن پناهگاه آورده است. روستائیان فقط فقط به سمت درآمد کم و برای امرار معاش و کار به شهری آمده است. مسائل حاشیه نشینی فقط آب و برق و گاز و آسفالته و فضای سبز نیست بلکه اکنون کیفیت زندگی باید مساله اصلی تلقی شود، در نهایت شوراهای شهر و مدیران همه شهرها و مراکز استان ها باید تسهیلات لازم برای مدیریت موج احتمالی مهاجرت های گسترده روستا - شهر سالهای آتی که ناشی از تغییرات اقلیمی و خشکسالی است داشته باشد.

روستایی بخاطر امروزش از روستا به شهر مهاجرت کرده، سپس آینده فرزندانش عامل مهمتری برای مهاجرت به شهر شده است. انبوه مهاجرت های چند دهه اخیر از روستاهای ایران به شهرها ایران به شهرها و نیز کثرت تبدیل روستا به شهر یک اتفاق صرفاً «کالبدی و سکونتگاهی نیست که آن را در توسعه افقی و عمودی شهرها خلاصه کنیم یک اتفاق بسیار مهم اقتصادی و اجتماعی است؛ یعنی مهاجرت روابط کار و شیوه تولید را تغییر می دهد و به تناسب و روابط اجتماعی و ویژگیهای فرهنگی جامعه دچار تحول می شود و بد به حال کشوری که این روند تغییرات و تحولات مدیریت شده نباشد و هدایت بر سرانجام مطلوب نگردد.

از جمله مواردی که سبب انتقال سرمایه و ارزش افزوده از روستا به شهر:

۱- سلطه شهردر زمینه توزیع نیازمندیهای روستائیان

۲- خرید خانه در شهر توسط روستائیان

۳- اشتغال فصلی نیروی کار روستا در شهر

فرید من با طرح راهبرد روستا - شهر معتقد است که در قالب این راهبرد موارد زیر تحقیق پیدا می کند:

۱- کاهش نابسامانی اجتماعی در مسیر توسعه و انسجام خانواده تقویت تامین روانی و بنایی نظم اجتماعی -

زیربنایی برای شکوفایی فردی و اجتماعی

۲- تثبیت درآمدهای روستایی و شهری و کاهش اختلاف بین آنها

۳- استفاده موثری از نیروی کار موجود از طریق هدایت آن بسوی توسعه فشرده ترو پرفعالیت ترین منابع طبیعی روستا - شهر

۴- اتصال نواحی روستایی - شهر به شبکه های ارتباطی منطقه ایی

۵- طراحی یک نظام حکومتی و برنامه ریزی با ویژگیهای محیط مناسب باشد و دست مردم محلی برای تعیین اولویتهای باز بگذارد

۶- تغییر چهره ی نواحی روستایی، از طریق انطباق عناصر زندگی شهری، به زمینه های ویژه روستایی

۷- گسترش شبکه ی کنش های متقابل اجتماعی در نواحی روستایی فراتر از محدوده ای

درارتباط با اثرات اقتصادی معمولا نکات زیربه عنوان اثرات مثبت در نظرگرفته میشوند:

۱- کمک به افزایش در آمدارزی

۲- کمک به درآمددولتی

۳- اشتغال زایی

۴- کمک به توسعه منطقه (کیکوریش، ۱۹۹۴)

براساس مطالب گفته شده، با توجه به اینکه الحاق روستاهای درکه و دربند طی سالهای اخیر صورت گرفته و مدیریت شهری را ناچار به ارائه خدمات شهری و صرف بودجه های بیشتری برای عمران و آبادانی کرده است، بنابراین الحاق این دو روستا نه به نفع عموم مردم بوده است و نه به سود مجموعه شهرداری تهران و منطقه یک.

چارچوب نظری تحقیق

یکی از مهمترین بخش های هر پژوهش شهری، مطالعات ابعاد انسانی محدوده است. حیات شهر وابسته به بقای زندگی جمعی ساکنین آن است و بشر تا جایی در محدوده جغرافیایی به نام شهر سکونت می کند که بتواند برای پاسخگویی به نیازهای متنوع خود راه حل شهری بیابد. لذا یکی از اساسی ترین رسالت های شهر، آگاهی کمی و کیفی از خواسته ها و نیازهای شهروندان است. در راستای تحقق این رسالت مهم، لازم است تا برنامه ریزان، مدیران و طراحان شهری و تمام دستگاه های وابسته به روش های مختلف با این نیازها آشنا شوند. آنچه نخست در بحث مطالعات بعد انسانی مد نظر قرار می گیرد آگاهی از تحولات جمعیتی و عوامل موثر بر آن است. اطلاع از نرخ رشد جمعیت، نسبت جنسی و سنی و... مدیران شهری را در جهت پیش بینی هرچه دقیقتر آینده فضای شهری یاری می نماید. بررسی موضوعات اجتماعی از جمله فرهنگ و دین و سطح سواد و... روند مدیریتی شهر را به سوی فضایی درخور حضور و استفاده شهروندان هدایت می کند. بافت عمومی سکونتگاههای روستایی بیانگر شکل، فرم و الگوی حاصل از تأثیرگذاری عوامل گوناگون در عرصه روستا و نحوه ارتباط و کنش متقابل این عناصر است. همچنین بافت کالبدی این سکونتگاهها نمایانگر نحوه نظم پذیری مسکن ها و استقرار اراضی زراعی و نیز چگونگی قرار گرفتن راهها، میدین و شبکه معابر در کنار یکدیگر براساس اصول بوده است. (توکلی کجانی و همکاران، ۱۳۹۸). دردهه های اخیر تحولات مهمی در راستای تقویت و بهبود ارتباط بین شهر و روستا و پیوند آن به عنوان

مهمترین ابزار توسعه در نظام توسعه پایدار ناحیه ای رخ داده است؛ بنابراین چگونگی مدیریت پیراشهر نشینی به عنوان یکی از موضوعات کلیدی در برنامه ریزی فضایی و توسعه پایدار شهری در قرن بیست و یکم مطرح شده است (رائو، ۲۰۱۳: ۶۸)

روند تبدیل روستاها به شهر در دوران معاصر همواره دچار تغییرات بوده است به گونه ای که اندیشمندان، برنامه ریزان شهری و روستایی، نخبگان و صاحب نظران این مسئله مهم را به عنوان یک چالش جدی در توسعه پایدار که برگرفته از عوامل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و جمعیتی که در آینده فضای شهری جدید نقش روستاها چه خواهد شد و چه رابطه ای بین شهر و روستا به وجود می آید. (شیخ بیگلو و همکار، ۱۳۹۶). در توسعه پایدار روستایی توجه به عوامل زیست محیطی از اهمیت بسیاری برخوردار می باشد. توسعه پایدار روستایی که از اهداف اساسی سیاست گذاری های کلان در همه کشورها و به خصوص در ایران است. توسعه پایدار یک مفهوم کلی و در ارتباط با ابعاد مختلف زندگی روستاییان و همچنین رابطه این ابعاد با محیط پیرامون است (رضوانی ۲۱۱، ۱۳۸۳). با توجه به مساله مذکور به عقیده برنامه ریزان مذکور راهبرد توسعه روستا شهرها و شهرهای کوچک از جمله راهبردهایی است که با رویکرد فضایی قادر است ضمن تعادل بخشی در نظام استقرار سکونتگاه ها و فعالیتهای اقتصادی نقش مهمی را در تحرک بخشی نواحی روستایی ایجاد و اشتغال و متنوع سازی فعالیتها داشته باشند (خلیفه، ۱۳۸۹). شناخت ویژگیهای محیط اجتماعی - انسانی همچون، تعداد، تراکم، توزیع فضایی جمعیت و ساختار اقتصادی، در کنار ساخت محیطی - اکولوژیکی یا به عبارتی بررسی توانمندیهای بالقوه و بالفعل جمعیتی و اقتصادی، بخش مهمی از فرایند شناخت فضاهای سکونتگاهی و برنامه ریزی برای توسعه آن می باشد. لذا آگاهی از تغییرات حرکات و ترکیب جمعیتی فضاهای سکونتگاهی به علوه فعالیتهای اقتصادی، ضرورت ترسیم هوشیارانه تر خطوط نظام توسعه پایدار ناحیه ای می باشد. بر این اساس، انجام هرگونه اقدامی در راستای برنامه ریزی در سکونتگاههای انسانی به طور اعم و فضای سکونتگاهی مورد مطالعه به طور اخص، مستلزم توجه به ویژگیهای جمعیتی - اقتصادی آن در گذشته، حال و آینده است که نقش و اهمیت نیروها و عوامل شکل دهنده مدیریتی در روند تبدیل روستا به شهر را به نمایش میگذارد (شیخ بیگلو و همکار، ۱۳۹۶). در چند دهه اخیر تبدیل روستا به شهر به عنوان یکی از ابعاد اساسی موثر بر شهرنشینی در ایران قابل مشاهده است و عوامل، فرایندها، الگوها و مالکهای دخیل بر این امر و پیامدهای حاصل از آن بر تغییر شهرها و نظام شهری، توجهات زیادی را در میان پژوهشگران به خود جلب نموده است. گرچه روند تبدیل نقاط روستایی به شهر در تمام کشور با درجات متفاوتی از شدت و سرعت رخ داده است، با این حال این امر در برخی از نقاط کشور دارای اهمیت بیشتری برای مطالعه است. (عزیزی و همکار، ۱۳۹۷). ایفای نقش روستا - شهر بصورت یک نیروی محرکه جان تازه ای در کالبد سکونتگاهها دمیده و باعث روند تحولات ساختاری و عملکردی سرعت بیشتری گرفته و آثار خود را نیز در سایر عرصه های مکانی - فضایی روستا - شهر آشکار کند. بطورکلی نقش پذیری روستا - شهر، قبل از هر چیز عملکرد اجتماعی - اقتصادی - کالبدی و اداری - سیاسی راتحت تاثیر فرایند عملکرد در روستا - شهر به سه شکل اصلی متحول شده اند:

۱- عملکرد های جدیدی ایجاد شده اند.

۲- برخی عملکرد های قبلی تغییر کرده اند.

۳- برخی از عملکردهای نیز بدون هیچ گونه تغییر و تحولی باقی مانده اند.

تحولات ساختاری و عملکردی بطور در هم تنیده و ارتباط گسترده ای برقرار کرده که ایفای عملکردهای جدید، ساختارهای جدید و متناسب با خود شکل داده و ساختارهای جدید روستا - شهر در طول زمان و متناسب با عملکردهای جدید شکل گرفته اند. تبدیل تعدادی از سکونتگاههای روستایی به شهر باهدف کاستن از جریانهای جمعیتی بزرگ یکی از استراتژیهای کشور در دهه های اخیر بوده است. ولی مطالعات انجام گرفته نشان می دهد که دراتخاذ راهبرد تبدیل نقاط روستایی به شهر جمعیتی نقش چندانی نداشته است چراکه تعداد زیادی از شهرهای تازه تاسیس شده فاقد معیار جمعیتی تعریف شده برای ثمرشدن هستند. روند شتاب زده ناگهانی تبدیل نقاط روستایی - شهری در کشور ما برون ایجا بسترهای اجتماعی، اقتصادی، کالبدی، زیربنایی و افزایش هزینه های بخش عمومی به دلیل ناتوانی ساکنان در مشارکت مالی توقع انتظار ساکنان و تقویت باور تلاش در تبدیل روستا به شهر بمنظور جذب حمایتهای مالی و اعتباری برای توسعه و بحران بوده است. در مورد استراتژی تبدیل نقاط روستایی کوچکتر از آستانه جمعیتی تعریف شد. می توان از تجربه کشورهای که برای تبدیل روستا به شهر یک مرحله گذار یا دوره انتقالی به مدت چند سالی برای آن دوره تدابیری بمنظور آمادگی برای تبدیل شدن به شهر. در این سکونتگاهها در دوره تعیین شده موفقیتی کسب شده که به زیر ساخت های لازم است یا نیز می توان به شهر تبدیل شوند و همچنین کاستن از جریانهای جمعیتی به سوی شهرهای بزرگ از استراتژیهای کشور در دهه های اخیر بوده است. در اغلب کشورهای در حال توسعه، یکی از مهمترین راهبردها برای کاهش نابرابریهای منطقه ای، تبدیل روستا به شهر و تقویت آنها بوده است. (urban functions in rural development) مبانی فکری این راهبرد توسعه و تحول روستا به شهر برآمده از مدل مرکز- پیرامون است که مانع اصلی توسعه را از زهکشی منابع بسوی خارج می دهد و نیز مطلق قطب رشد معتقد بود برای صرفه جویی و کارایی سرمایه گذاری باید حداقل تجمعی و همچنین انتقاد از جانبداری شهری که قدرت سیاسی نداشتن روستا را علت بنیادی عقب ماندگی آنان اعلام می کرد بلاخره راهبرد توسعه روستا - شهر که مانع فقر و ایجاد اشتغال خوداتکایی و تامین نیازهای ضروری و نقش موثری در پیدایش تکوین این راهبرد داشته است. (صرافی، ۱۳۳۳، ۱۲۳). در قالب این راهبرد روستا به شهر و شهر به روستا در قالب مجموعه منفرد به برنامه ریزی خاص خود رادارد. می توان سیاست تجمع و متمرکز ساختن روستا به شهر به نوعی از این رویکرد الهام گرفته است

که در این راهبرد اکثر سرمایه گذاریها معطوف بر همان روستا - شهر بوده و فقط روستا در نظر گرفته می شود. در بررسی سلسله مراتب سکونتگاهی همیشه شهر ها را به عنوان مراکز مساعد برای گذراندن زندگی معرفی کرده اند. سکونتگاههای روستایی فضاهای جغرافیایی حاصل از برآیند مجموعه و نیروهای چشم انداز طبیعی و فرهنگی و از عوامل تاثیر گذار در روندهای ناحیه ای و تعاملات این سکونتگاهها با کانونهای ناحیه دائما «در حال تغییر و تحول

است. از طرفی پیوند روستایی- شهری حاصل جریان های دوسویه سکونتگاههای روستایی و کانونهای شهر در عرصه منطقه ای هستند. (ازکیا، ۱۳۸۳: ۴۱- ۳۹). از انجایی که منظور پیوند شبکه ای از فعالیتها در فضا بصورت جریانی متقابل در شکل دهی به نظام و شبکه سکونتگاهی موثر واقع می شود. براین مبنا پیوندهای روستایی - شهری دارای ماهیتی فضایی بوده و بر جریان مردم - کالا - خدمات - پول - سرمایه اطلاعات بین کانونهای شهری و مراکز روستایی دلالت دارد. جهانگردی به اقتضای ماهیتش، ایجاد کننده طیف وسیعی از مشاغل است. کارگری ساختمان، بنای معماری، تزئینات داخلی، بنگاه مسافرتی، فروشندگی دوره گرد در مراکز جهانگردی فصلی، کاردرمهمان سرا، غذاسراهای از مدیریت گرفته تا امور نظافت و خدمات ساخت ابزار و سایل تفریحی، صدورگذرنامه، بلیط، راهنمای مسافر، اشتغال در دفاتر اطلاعاتی و راهنمایی جهانگردی، وسایل سیروسفر... (محلای، ۱۳۸۰: ۸۵).

بطور کلی ساختار جمعیت هر محدوده جغرافیایی متأثر از مجموعه عوامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و ... است که در گذشته بطور مستقیم و غیرمستقیم به آن شکل داده است این عوامل در حرکات جمعیت اعم از طبیعی (ولادت و فوت) و مکانی (مهاجرت) متبلور می شود. با این توضیح کلی نگاهی به چشم انداز شاخص های جمعیتی منطقه و همین طور عوامل موثر در رشد جمعیت آن ضروری است. افزایش جمعیت منطقه ناشی از بالا بودن میزان تولید و رشد طبیعی جمعیت نیست بلکه آن چه که ارزش قابل توجه جمعیت این منطقه نقش بسزایی ایفانموده است افزایش تعداد خانوار است که این طور به علت مطلوبیت منطقه و افزایش مهاجرین آن در طول این سالها بوده است. از لحاظ جمعیتی عوامل موثر بر رشد طبیعی آن انتظار رشد می دهد. درحالی که رشد مطلق آن نسبت به متوسط شهر تهران بیشتر است همچنین ساختار جمعیتی آن ویژه در برخی نواحی مرکزی آن با ساختار جمعیتی برخی کشورهای توسعه یافته قابل مقایسه است اما ساختار جمعیتی حاشیه آن نشان می دهد که جوانی جمعیت از متوسط کشور بیشتر است. این دو منطقه از یک سو جذب مهاجران و اقشار مختلف اجتماعی بویژه خانوارهای مرفه از دیگر مناطق حتی استانهای دیگر است و از سوی دیگر با توجه به سطح درآمد با ترکیب اقشار و سطح انتظارات آنها به این منطقه مهاجر فرصتی قابل توجهی بویژه به خارج از کشور دارد؛ بنابراین می توان گفت که این منطقه دارای ویژگیهای جمعیتی متنوعی است. گردشگری فعالیتی با آثار اقتصادی بی شمار است همچنین گردشگری فعالیتی است که تبعات زیست محیطی و اجتماعی فراوان به همراه دارد و توجه کامل به هر کدام از اجزاء این پدیده حیاتی است (kim, 2002, p72). تاکنون بیشترین پژوهش ها در عرصه گردشگری در زمینه اثرات گردشگری صورت گرفته است و در این میان سهم اثرات اقتصادی از دیگر انواع اثرات بیشتر بوده است همانطور که پیرسن ۱۹۸۹ اشاره داشته است. مطالعه در مورد اثر افزایش تعداد گردشگران بر مقصد یا مقصدها، عمده ترین بخش تحقیقات گردشگری بوده است. بیشترین تحقیقات توسط اقتصاددانان صورت گرفته و بر اثرات درآمد و اشتغال تمرکز داشته است (pearce, 1989, p2). با توجه به جذابیت پیامدهای اقتصادی توسعه گردشگری مطالعات اولیه طی دهه ۱۹۶۰ بیشتر بر آثار مثبت اقتصادی این پدیده متمرکز بود (کاظمی، ۱۳۸۹، ۹۸). در دهه ۱۹۷۰ پیامدهای اقتصادی گردشگری

با دید گسترده تری مورد ارزیابی محققان قرار گرفت. در این دوره بیشتر رویکرد منفی به توسعه گردشگری حاکم بود. بطوریکه محققان غالباً «بر اثر منفی توسعه این صنعت تاکید می‌ورزیدند (کاظمی، ۱۳۸۹، ۹۸). طبق نظریه‌پرسن (۱۹۸۹) و میسون (۱۹۹۵) عواقب منفی اقتصادی گردشگری عبارت است از:

تورم-هزینه فرصت‌ها-وابستگی بیش از حد به گردشگری

نتایج برخی مطالعات راجع به نگرش ساکنان محلی، حاکی از وجود پاره‌ای ادراکات منفی در مورد آثار اقتصادی توسعه گردشگری است زیرا به نظر ساکنان، نیروی کار مورد نیاز فعالیت‌های گردشگری از مناطق دیگر تامین می‌شود، همچنین در آمدهای تولید شده از منطقه خارج و در جایی دیگر مصرف می‌شود. گردشگری می‌تواند منجر به تورم ناشی از افزایش قیمت‌های زمین، خانه و حتی مواد غذایی شود. هنگامی که تقاضای گردشگری از خدمات محلی در مقصد زیاد باشد قیمت کالاهای مذکور نیز ممکن است افزایش یابد. محیط زیست عامل کلیدی در گردشگری شناخته می‌شود. در دهه پایانی قرن بیستم این نکته مد نظر قرار گرفت که گردشگری تا حد زیادی به محیط زیست وابسته است چراکه محیط زیست به خودی خود جاذبه عمده در گردشگری محسوب می‌شود و وجود این روابط گردشگری و محیط زیست پیچیده است. وابستگی متقابلی بین آن دو وجود دارد که مبتنی بر همزیستی است (میسون ۲۰۰۳، ص ۹۰). در زمینه اثرات زیست محیطی برخی افراد معتقدند که گردشگری موجب افزایش آگاهی در مورد ضرورت حفاظت از محیط زیست می‌باشد. گروه دیگر نیز بر این باورند که گردشگری سبب آلودگی‌های زیست محیطی، تخریب منابع طبیعی، افول فضای سبز می‌شود (var & kim, 1990). شاخص‌های اثرات منفی گردشگری بر محیط زیست به وسیله سازمان مشارکت اقتصادی و توسعه، طبقه بندی شده است (Oeco, 1980)، این اثرات عبارتند از:

- ۱- آلودگی، از دست دادن چشم اندازه‌های طبیعی، تخریب گونه‌های گیاهی و جانوری...
- ۲- اثرات منفی زیست محیطی: به طور سنتی
- ۳- گردشگران تولید زباله کرده و در محل می‌ریزند
- ۴- گردشگران می‌توانند منجر به ازدحام و شلوغی بیش از حد و همچنین ترافیک شود
- ۵- گردشگری می‌تواند به آلودگی منابع آب و سواحل کمک کند
- ۶- گردشگری منجر به فرسایش مسیرهای عبور شود
- ۷- گردشگری منجر به ایجاد بناهای ناخوشایند مانند ساختمان‌هایی می‌شود که با معماری بومی سازگاری ندارد (مثل هتل)
- ۸- گردشگری منجر به آسیب رساندن و یا ایجاد مزاحمت برای زیستگاه‌های، حیات وحش شود (میسون ۲۰۰۳ و ۹۴)
- ۹- اثرات مثبت زیست محیطی: به طور سنتی
- ۱۰- گردشگری ترغیب کننده فعالیت‌ها جهت حفاظت یا چشم انداز یا حیات وحش باشد
- ۱۱- گردشگری به ترویج و تاسیس پارک‌های محلی یا حفاظت از حیات وحش کمک نماید

۱۲- گردشگر به ترویج حفاظت از ساختمان ها، بناها کمک کند. (این امر برای مثال شامل سایت های میراث جهانی یونسکو می شود).

بر اساس آمار سازمان ملل جمعیت شهری جهان برای اولین بار در سال ۲۰۰۷ با □ جمعیت روستایی برابر شد و پیش بینی میشود تا سال ۲۰۵۰ به بیش از ۷۰ درصد برسد (Watson, 2013: 6) در ایران بعد مشروطیت به تدریج شهرها به صورت قانونی مجوز تأسیس دریافت نمودند. از سال ۱۲۹۰ که شهرهای شیراز و همدان مجوز دریافت نمودند تا سال ۱۳۳۵، ۱۹۱ شهر به تصویب رسید و تا سال ۱۳۵۵ این تعداد به ۳۷۳ شهر افزایش یافت (زنگنه، ۱۳۹۲: ۵۴۵) (دکترعلیرضادربان آستانه، منیژه محمودی-۹۴). لویس ویرت، ۱۹۳۸) هنگامیکه به کاهش اهمیت روابط اجتماعی در مراکز شهری سخن میگفت به پدیده غریبگی و گمنامی در روابط اجتماعی شهرها اشاره کرد. البته منظور ویرت این نبود که ساکنان شهر در مقایسه با ساکنان روستا آشنایان کمتری دارند. او ادعا داشت که ساکنان شهرها باهمدیگر در نقشهای بسیار مشخص و جزئی یعنی نقشهایی غیرفردی، سطحی و گذراندنده عنوان مثال می توان به آشنایی یک ساکن شهری با صندوقدارهای مختلف یک سوپرمارکت اشاره کرد. از نظر ویرت در شهر افرادی زیادی پیرامون ماهستند که هیچ رابطه شخصی و حس تعلق با آنها نداریم. (بررسی مولفه های اجتماعی پدیده غریبه و آشنا... حاتمی نژاد و همکاران). گافمن (۱۹۵۹) مانند زیمل معتقد است که زندگی شهری روابط انسانی را تنزیل می دهد و تماس میان ساکنان شهر را به تماسی سطحی و خودمحور و کم عمق تبدیل میکند. گافمن معتقد است که در شهرها سلطه اقتصاد پولی تعاملاتی را ایجاد کرده است که تنها آشنایی و روابط اجتماعی بر ارزش مبادله و بهره وری مبتنی است؛ بنابراین شهر صنعتی پیوندهای جوامع روستای را که بر مبنای خون، خویشاوندی یا وفاداری ایجاد شده اند را از میان برده است (Goffman, 1959) (بررسی مولفه های اجتماعی پدیده غریبه و آشنا و... حاتمی نژاد و همکاران). مارکس وبر (۱۹۵۸) در مقاله معروف «شهر خود اذعان میکند شهر را باید سکونتگاهی از واحدهای مسکونی نزدیک به یکدیگر دانست که مجتمعی چنان گسترده را تشکیل می دهد که در آن آشنایی فردی متقابل ساکنان که در جاهای دیگر ویژگی محله است وجود ندارد. مارکس اذعان داشت غریبگی و گمنامی فردی، آزاداندیشی و مدنیت رادر شهرها ترویج داد و کنش عقلانی در جامعه شهری جایگزین کنش سنتی در جامعه روستایی شده است. مارکس وبر در مقاله خود در واقع بر پتانسیل رهای بخش کنش عقلانی جامعه شهری در قالب غریبگی و گمنامی تأکید میکند (حاتمی نژاد و همکاران، ۱۳۹۸)

کرویات (۱۹۸۵) معتقد است که در روزمرگی زندگی شهری اشخاص زیادی هر روزه یکدیگر را در اتوبوس ایستگاه های مترو، در کافه تریاها یا راهروهای ادارها می بینند ولی موقعیت و مناسبتی برای آشنا شدن آنها پیش نمی آید، این افراد برای یکدیگر هرگز چیزی بیش از غریبه های آشنا نیستند. افرادی زیادی به شکل غریبه هستند چون فاقد مهارت های اجتماعی لازم یا ابتکار عمل برای مراد و ایجاد دوستی هستند (Krupat, 1985: 36). میلگرام در واقع معتقد است، افرادی که در شهرهای بزرگ زندگی میکنند دائماً معرض حجم زیادی از روابط اجتماعی با افراد غریبه هستند. افرادی که در فضای شهرها وجود دارد که آشنایی با آنها در یک زمان محدود خارج از توان فرد است.

در نتیجه برای آشنایی اولویت بندی و برخی را انتخاب کرده واز سایر آنها چشم پوشی میکنیم. یکی از پیامدهای کار درگیر نشدن در موقعیتهایی است که در آن فردی آسیب دیده نیازمند کمک رسانی است (Milgram, 1970). میلگرام به منظور تشریح نظریه پدیده اجتماعی غریبه آشنادر مناطق شهری و روستایی در آزمایشی ازدانشجویان خودخواست که در فضاهای عمومی شهری دعواهای راه را بندازند و آنگاه واکنشهای مردم را بسنجند. همانگونه که قابل انتظار بود اکثر تماشاگران در فضاهای عمومی شهری دخالتی نکردند. هنگامی که این آزمایش در محیط های روستایی تکرار کردند، تماشاگران حس مسئولیت جمعی بیشتری شان دادند. همچنین در آزمایشهای دیگری نظریه رسیده هنگامیکه غریبه هادرخواست کمک میکردند. ساکنان روستاتماایل بیشتری به کمک نشان میدادند؛ و شاید ساکنان روستا به حفظ نظم در محل زندگی خود توجه بیشتری داشته اند. در این آزمایش مردم نیز در شهرها احساس می کردند که این مسئله فرد غریبه ارتباطی با آنها ندارد. در واقع، استنلی میلگرام روانشناس اجتماعی معتقد است که واکنش فرد در ارتباط با افراد غریبه کاملاً به این بستگی دارد که در یک شهر بزرگ یا در یک شهر کوچک زندگی میکند. اگر در شهر کوچکی زندگی کنید به احتمال زیاد توقف کرده و به یک فرد نیازمند کمک خواهید کرد؛ اما ساکنان شهرهای بزرگ بیشتر احتمال دارد که این موقعیت را نادیده گرفته و به راه خود ادامه دهند. میلگرام در تشریح نظریه خود علت این پدیده را اضافه بار شهرنشینی «دانسته است» (Milgram, 1972) شکل گیری و گسترش خرده فرهنگهای متعدد و کثرت گرایی فرهنگی گرمی روابط اجتماعی رادر شهرها کاهش داده و هویت محلی و تعاملات اجتماعی را شدیداً تضعیف کرده است و با تضعیف پیوندهای سنتی اجتماع محلی، ارتباطات خویشاوندی، عقاید مذهبی مشترک و ارزشهای اخلاقی نیز جای خود را به گمنامی، فردگرایی و رقابت داده و سبک جدید از زندگی در شهر را به وجود آورده است (forrest & kearns, 2001).

منطقه شناسی پژوهش

شمیران و استان تهران

استان تهران یکی از مهمترین استانهای ایران با ویژگیهای منحصر بفرد در تقسیمات کشوری است (نقشه شماره ۲) شمیران که در شمالیترین نقطه شهر تهران قرار دارد، از نظر اقلیم و شرایط آب و هوایی با سایر مناطق شهرداری تهران تفاوت زیادی دارد (نقشه شماره ۳). بلندترین نقطه کوهستان البرز جنوبی، قله توچال با نزدیک به ۴۰۰۰ متر ارتفاع، قلل کوچکتر، دره ها و امکانات مختلف از جمله جانپناه و پناهگاههای کوهستانی، هتل، رستورانهای کنار رودخانه دربند، تله سی یژ دربند و تله کابین توچال از مهمترین نقاط و امکانات گردشگری و کوهنوردی است که شمیران و شهر تهران را در دامن خود جای داده است. همجواری بین شهر و کوهستان، آب و هوای مناسب در فصل گرم و زیبایی خاص در فصول مختلف، رود دره ها، آبشارها و چشم اندازهای زیبا از عوامل مهم جذب و ازدیاد جمعیت گردشگر منطقه شده است. علاوه بر آن روستای مورد پژوهش با ویژگیهای خاص و نزدیکی به پایتخت در ارتفاعات دستیافتنی برای هر گروه سنی و گردشگران و کوهنوردان مورد اقبال جمعیت زیادی در طول سال واقع می گردد. (شکل ۱).

جدول ۱. مختصات جغرافیایی منطقه مورد مطالعه

شرح	طول شرقی				عرض شمالی			
	از		تا		از		تا	
	درجه	دقیقه	درجه	دقیقه	درجه	دقیقه	درجه	دقیقه
تهران	۵۱	۵۳	۵۱	۳۴	۳۵	۵۹	۳۵	
شمیرانات	۲۰	۵۱	۵۴	۴۵	۳۵	۵	۳۶	

منبع: (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵)

منطقه یک شهرداری: بر بلندای تهران و با وسعتی حدود ۷۵۱ کیلومترمربع بر اساس داده های آماری حدود ۸،۶۹۳،۷۰۶ نفر جمعیت را در خود جای داده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۶). این در حالی است که انبوه ساختمان های آماده و نیمه وقت در آینده ای نزدیک جمعیت منطقه را به مرز ۹۱۱ هزار نفر خواهد رساند. مختصات جغرافیایی این منطقه از طرف شمال محدود به ارتفاعات ۱۸۱۱ متری دامنه جنوبی کوه های البرز، از جنوب به بزرگراه شهید چمران حد فاصل دو راهی هتل آزادی و بزرگراه مدرس و پل آیت اله صدر و از غرب به اراضی رودخانه درکه و از شرق نیز به انتهای بزرگراه ارتش - کارخانه سیمان و منبع نفت شمال شرق تهران محدود می شود. این منطقه در مرز جنوبی خود با منطقه ۳، مرز جنوب شرق و شرق منطقه ۹ و در جنوب غرب با منطقه ۲ همسایه و با توجه به شرایط ویژه آب و هوایی و اقلیمی بی شک یکی از دلپذیرترین بخش های شهر برای سکونت بوده و هست. لذا مشاهده می شود که غالباً قشر تحصیل کرده و با قدرت اقتصادی بال سکونت این محدوده را انتخاب می کنند.

شمیران: محدوده شمال شهر تهران از حدود دهه ۹۱ تاکنون یکی از بخش های مهم شهر تهران به حساب می آمده است. وجود باغات، دره ها، نزدیکی به کوهپای ه باعث شد که این منطقه از دیرباز به عنوان ییلاقات تهران مطرح شود. شمیران تا دهه های ۲۱ و ۳۱ به صورت قصبه ای جدا از شهر تهران بوده است. لفظ شمیران قدمتی تا دوران صفویه دارد و اسامی چون اختیاریه، آجودانیه، اقدسیه، پس قلعه، تجریش، باغ فردوس به قبل از زمان ناصری باز می گردند. با گسترش شهر تهران و تثبیت نظام شهرنشینی در دهه های ۳۱ و ۹۱ این منطقه به دلیل داشتن ارزش های زیست محیطی فراوان مورد توجه اقشار پردرآمد و افراد حکومتی و سفارتخانه های خارجی قرار گرفت. وجود دو مجموعه سلطنتی مهم نیاوران و سعدآباد، باشگاه های وزارت خانه ها و نهادهای دولتی، منازل مسکونی مدیران و روسای ادارات و سفارتخانه های خارجی نشان دهنده ارزش بالای این منطقه و جذابیت زندگی در آن بوده است. در دهه های ۶۱ و ۷۱ با وجود خالی بودن مناطق جنوبی و شرق منطقه یک تمایل به ساخت و ساز در نواحی شمالی در محدوده ارتفاعی ۱۶۱۱ تا ۱۸۱۱. بیشتر بوده است. لازم به ذکر است که در سال های اخیر محدوده قانونی منطقه یک پیوسته در حال تغییر بوده است. در سال ۱۳۸۹ محدوده فرحزاد و درکه به منطقه ۲ پیوست و در طی تهیه الگوی توسعه منطقه محلات شمالی بزرگراه ازگل از منطقه ۹ به منطقه یک اضافه شد. در سال ۱۳۸۹ و در چارچوب تهیه طرح تفصیلی محلات شمال بزرگراه بابایی به منطقه متصل گردید و بدین ترتیب کل ناحیه ۱۱ منطقه ۲ شهرداری تهران به منطقه یک پیوست.

درکه: یکی از آبادی های قدیمی آبادی های قدیمی واقع در شمال قریه اوین است که دلیل نامگذاری آن به درستی مشخص نیست، اما برخی آن را مرتبط به نوعی کفش که برای حرکت در برف در این منطقه استفاده می شده و به زبان اصلی «درک» نامیده می شده است، دانسته اند. روایت موثق تری نام درکه را مصغر «دره» و به معنای «دره کوچک» می داند.

پهنه محله اوین - درکه دربخش شمال شهر تهران و دربستری کوهپایه ای، دوفرونشست و سه رشته بلندی مشاهده می شود که از کوهپایه های جنوبی البرز آغاز می شود.

پهنه اوین - درکه بافرمی خطی از محور طبیعی است. در امتدادی شمالی - جنوبی استقرار یافته است. این اراضی تلاقی گاه حوزه فراغتی - کوهستانی درشمال و حوزه سکونتی درجنوب خود می باشد.

واز چهارگانه به حوزه های زیر محدود می شود؛

۱- از شمال به غرب به ارتفاعات توچال؛

۲- از جنوب به اراضی جنوب؛

۳- از شرق به اراضی ولنجک و محمودیه و

۴- از جنوب غرب به اراضی سعادت آباد.

تاریخچه پیدایش و شکل گیری محلی:

پهنه محله ای اوین - درکه از جمله فضاهای روستایی ادغام شده درشهرتهران است که در اثر نیازهای توسعه فیزیکی و کالبدی تهران در دهه های اخیر به شهر تهران متصل شده و سمت و سوی ساخت و سازهای شهری رابه خود معطوف داشته است.

انتخاب تهران به عنوان پایتخت از سوی حکومت قاجار، هم از مزیت موقعیتی آن و هم به مطلوبیت های محیطی آن دربرمی گیرد و این مزیت ها و مطلوبیت ها در دو محدوده فضایی، مرکز و شمال به شکل متمایزی مورد بهره برداری قرار گرفت. کشیدن حصار در اطراف شهر، ساخت و سازها را به محدوده درون حصار محدود ساخته و روستاهای حاشیه شهر از جمله دربند، فرحزاد، درکه و اوین به عنوان مناطق بیلاقی مورد استفاده قرار می گرفت. در دوره پهلوی تحولات و دگرگونی در زمینه سیاسی، اقتصادی و اجتماعی، بستر مناسبی برای تغییر شهر دریک مرحله و رشد شتابان شهرنشینی در دوران بعدی فراهم آورد.

شهرتهران به عنوان پایتخت کشور در این دوره، پیشگام این تحولات برای توسعه در نسبت با دیگر شهرهای کشورها می گردد. پذیرا شدن تهران از خیل مهاجرین روستایی و شهری از یک سو و ضرورت برخوردار شدن شهر از عناصر توسعه ای از دیگر سو، محملی برای توسعه شهر در جهات چهارگانه شهر قدیم تهران می گردد. توسعه کالبدی دربخش شمالی بدوا «منفصل در حوزه های شمیران، دربند، چیدر، دزاشیب، صورت می گیرد، اما بعدا «باخیابانهای جدید به همراه رواج استفاده از اتومبیل، روند شتابان گسترش شهر تهران به شمال را فزونی و شکل متصل بخشید. هجوم جمعیت کم کم رفت و آمد رابه این نقاط با مشکل مواجه ساخت و مردم تهران را به فکرتپیه

مسکن دائمی در مناطق خوش آب و هوای شمال شهر انداخت. در نتیجه در ابتدا در باغ ها و سپس در اراضی مزروع و باید و سرانجام در تپه ها شروع به ساخت و ساز کردند.

در دهه ۳۰ و ۴۰ مهاجرت ها به تهران شدت گرفت و به تدریج، تشکیل محله های جدید در شمال شهر فضاهای خالی بین کوهستان و شهر قدیم را جزیی از پیکره شهر ساخت و باغات بسیاری از میان برداشته شدند.

در دوره پس از انقلاب باتوجه به ادامه روند مهاجرت به شهر تهران و ضرورتتامین مسکن، هسته های روستایی شمال شهر موردساخت و ساز بی وقفه قرارگرفتو ایجاد دسترسی های جدیدی چون بزرگراه مدرس، صدر و نیزتکمیل دسترسی های محلی مانند خیابان درکه و ولنجک، دسترسی شهروندان تهران میسر ساخت.

پهنه محله ای اوین - درکه نیز از جمله قدیمی ترین مناطق بیلاقی شهر تهراناست که در گذشته نه چندان دور، از روستاه ای سرسبز و خوش آب و هوا در شمال تهران با ویژگی های طبیعی منحصربه فردو پوشش گیاهی ارزشمند به شمار می رفت. نیازهای توسعه شهرتهران در پی افزایش جمعیت و متعاقب آن باتهییه طرح جامع تهران درسال ۱۳۴۷، بسیاری از روستاهای حاشیه شهر راجزئی از پیکره شهر ساخت، روستاهای اوین - درکه که به سبب قرار گیری خارج از محدوده طرح جامع تا حدودی از پیامدهای توسعهشهری در امان ماند، اما با تصویب طرح جامع ساماندهی ۱۳۷۰، این روستاها نیز در محدوده طرح های شهری قرار گرفت و سمت و سوی برنامه های توسعه شهری را به خود معطوف ساختند و هم اکنون به عنوان یکی از محلات شهر تهران به شمار می رود.

در ادامه پیشینیه اراضی اوین - درکه و روند توسعه و رشد آن طی تحولات و گسترش شهر تهران در مقاطع مشخص ارائه می گردد. (طرح ساختار شناسی هویت محله ای شهر تهران-۱۳۸۸)

دریوند:

پهنه محله ای تجریش - دربند در دامنه های جنوبی رشته کوه البرز قرار گرفته است؛ و از اراضی مرتفع شهر تهران محسوب می شود. به طوری که بالاترین رقم ارتفاعی آن در تراز ۱۸۳۰ متر و پایین ترین آن در تراز ۱۵۵۰ متر قرار دارد. پهنه محله ای تجریش - دربند در تقسیمات اداری شهرداری تهران درمنطقه ۱ واقع شده و شامل قسمت هایی از نواحی ۳،۷،۸ می شود. طرح جامع تهران و مصوب (۱۳۸۶-۱۳۸۵) شهر تهران را به سه حوزه شرقی - میانی و غربی تقسیم نموده است. براین مبنا، اراضی در محدوده شمالی حوزه میانی، یعنی در محدوده شمیران قرار می گیرد. بر مبنای همین طرح این پهنه به عنوان یکی از مراکز اصلی هفت گانه شهر تهران با عنوان «مرکز تفریح و گردشگری تجریش معرفی شده است. این مرکز، بنابرسابقه تاریخی و عملکرد کنونی، ضمن داشتن یک محور کار و فعالیت باعملکرد غالب تجاری، درحدافاصلدو میدان قدس و تجریش دارای وجه غالب تفریح و گردشگری در ارتباط با کوهساران شمالی شهرتهران است. محورگردشگری این مرکز، از محدوده بلافاصلدو میدان و باعبور از خیابان دربند امتدادیافته و با گذر از مناظر زیبایی گلابدره و کلکچال به ارتفاعات توچال که یکی از پهنه های با اهمیت گردشگری تهران است.

محله دربند:

محله دربند در شمال تجریش واقع شده است، از شمال به رشته کوه های توچال و پس قلعه، از جنوب به میدان تجریش، از شرق به امامزاده قاسم واز مغرب به بازوی کوه توچال و خیابان ملکی منتهی می شود. مهمترین عنصر محله دربند را می توان باغ ها و کاخ سعدآباد دانست که در امتداد رودخانه دربند واقع شده است. حسینیه دربند که از قدیمترین حسینیه های این محدوده می باشد. عنصر این محدوده مسجد جامع است. همچنین پتانسیل تفریحی - گردشگری موجود در محدوده که در حال حاضر به هتل دربند باقی مانده است؛ و تعداد زیادی کافه ها و رستوران ها ویژه در آخر هفته باعث جذب جمعیت بسیاری به محدوده می شوند. واز جاذبه های این محدوده مسیر کوهپیمایی توچال می باشد که باعث جذب کوهنوردان زیادی مخصوصا «در دو روز آخر هفته از سراسر شهر تهران و حتی کشور در این محدوده می شود. مجسمه مرد کوهنورد در میدان سربند نقطه آغاز مسیر کوهنوردی است که این مجسمه نقش یک نشانه را برای کوهنوردان و کسانی که به این محدوده مراجعه می کنند، ایفاء می کند. در شمال مسیر دربند میدان تاریخی و زیبا دربند قرار دارد. طراحی زیبا و کلاسیک این میدان به افرادی که درون آن قرار می گیرند به روشنی حسی از مظلوف بودن یا جایی بودن را القاء می نماید. یکی دیگر از عناصر قدیمی و هم محدوده، کلاتری دربند است که از ساختمان های متعلق به دوره پهلوی اول است. در گذشته میدان دربند، ورودی مجموعه کاخ های سعدآباد بوده و ساختمان های این میدان محل استقرار نظامیان و نگهبانان قصر بوده است.

شکل ۱- منطقه روستایی درکه و دربند

منبع: (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۹)

اماکنی که اطراف میدان دربند را تشکیل می دهند نظیر بانک ملی، تعمیرگاه مجاز ایران خودرو، صافکاری و نقاشی اتومبیل، داروخانه، سوپرمارکت، لباس فروشی، سوپرگوشت، نانوايي های سنگگ و تافتون، رستوران و شیرینی

فروشی و بعضی از نیازهای روزانه ساکنین را برطرف می کند ولی با این حال ساکنین برای خرید میوه و نیازهای درمانی خود باید به تجریش مراجعه کنند. از نکات شاخص محله می توان حفظ ساختمان های قدیمی در سال های اخیر، تعداد محدودی ساخت و ساز در محله انجام شده است، ولی این امر باعث نشده که ساکنان قدیمی، محله را ترک کنند، به صورتی که اکثر ساکنان را اهالی قدیمی تشکیل می دهند و افرادی که تازگی وارد بافت و محله شده اند که اغلب در ساختمان های جدیدتر سکونت دارند، رابطه مناسبی با ساکنان قدیمی تر برقرار می کنند. هم اکنون بافت اجتماعی خیابان دربند را غالباً «اقشار مرفه جامعه تشکیل می دهند. ساکنان قدیمی در صورت ترک نکردن کشور، در محله باقی مانده اند تعاملات و روابط اجتماعی بین ساکنین بسیار کم می باشد که این امر ناشی از ورود افراد مختلف به پهنه و الگوی زندگی ساکنین می باشد. (طرح ساختار شناسی هویت محله ای شهر تهران-۱۳۸۸).

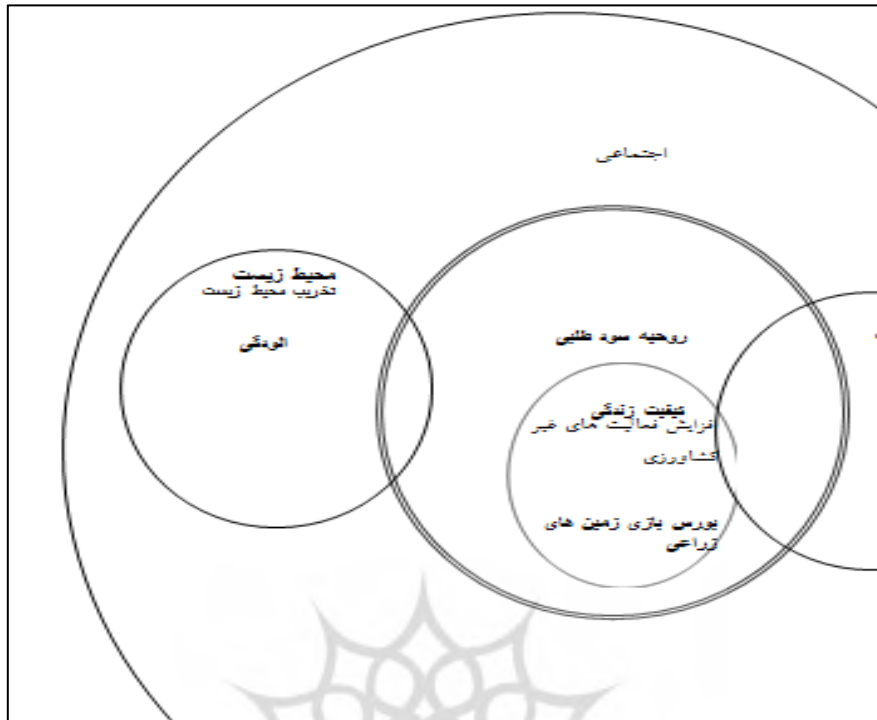
یافته های تحقیق

پژوهش حاضر، بدین دلیل که به آزمودن روند الحاق روستاهای شمال کلانشهر تهران با تاکید بر روستاهای مناطق درکه و دربند می پردازد و دانش کاربردی در مورد تأثیرپذیری میان این متغیرها را توسعه می دهد، از لحاظ هدف، پژوهش کاربردی محسوب می شود و از نظر شیوه گردآوری و تحلیل اطلاعات، این پژوهش توصیفی و از نوع همبستگی است. این پژوهش توصیفی است چراکه به توصیف وضعیت متغیرها و نیز روابط میان آن ها می پردازد. از نوع همبستگی است، چراکه با استفاده از تحلیل همبستگی، فن تحلیل آماری و الگوی معادله های ساختاری روابط همزمانی میان متغیرها را آزمون و تبیین می نماید (Bazargan Harandi, Sarmad, Hejazi and others, 2008: 132). جدول ۴-۱- ساختار کلی پرسشنامه را بر اساس تعداد متغیرها و ابعاد مورد بررسی نشان می دهد. با این وجود براساس ابعاد و سازه های مستخرج از پرسشنامه شامل عوامل اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و محیط زیستی با توجه به نزدیکی مضامین و شاخصه ها در ابعاد فوق ذکر استفاده شده اند. عدم توجه به زمینه ها مورد بحث شاما عوامل و شرایط کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و محیط زیستی نگارنده را بر انداشت که با لحاظ ملاحظات مزبور به نوعی مدل ترکیبی از آنچه هست و آنچه باید باشد به تهیه پرسشنامه پردازد.

ضریب آلفای کرونباخ از ۰/۹، بیشتر محاسبه شده است که حکایت از آن دارد که پرسشنامه از اطمینان زیادی برخوردار است.

با توجه به محدوده مکانی و زمانی، جامعه آماری پژوهش را از بین ساکنین فعلی و سابق منطقه مورد مطالعه انتخاب کردیم.

پژوهش حاضر جهت تعیین حجم نمونه از جدول مورگان سکاران استفاده شده است. براین اساس حجم جامعه در آماری پژوهش اخیر برابر ۱۰۰ تن می باشد.

شکل ۱. الگوی کلی پذیرفته شده محدوده روند الحاق محدوده مورد مطالعه منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

جدول ۱. ساختار کلی پرسشنامه

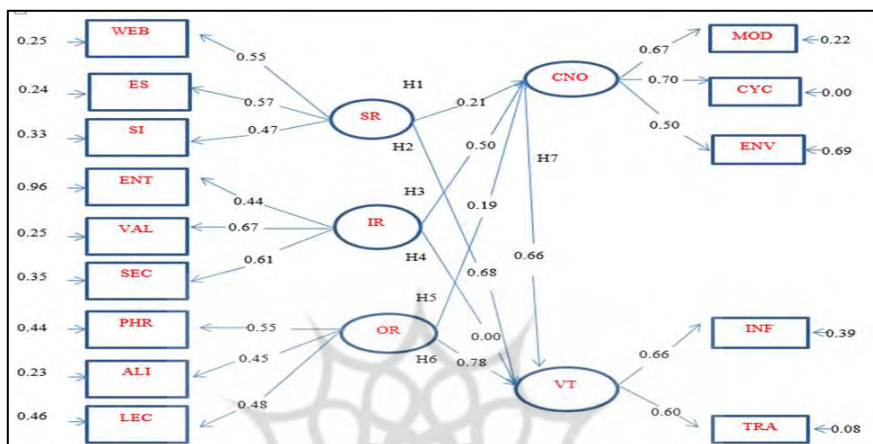
متغیرهای مورد بررسی ملاحظات جغرافیایی	ابعاد مورد بررسی	جمع سوال ها	ضریب الفای کرونباخ
ملاحظات محیط زیستی	تخریب منابع گیاهی و جانوری	۲	.۷۹۰
	آلودگی	۲	
	تهدیدات محیط پایه	۱	
ملاحظات اقتصادی	درآمدها و هزینه‌های روستائیان	۳	.۹۰۰
	افزایش فعالیت‌های غیر کشاورزی	۳	
	بورس بازی زمین‌های زراعی	۲	
ملاحظات اجتماعی	افزایش مداخلات سازمانهای دولتی	۳	.۹۰۲
	دسترسی به امکانات رفاهی	۳	
	دسترسی به خدمات آموزشی	۳	
میزان تاثیر کالبدی	تشدید نوسازی	۳	.۸۵۰
	ناهماهنگی ساخت و سازهای نو و سنتی	۳	
	تغییر نظام محله بندی		
	تغییر کاربری ها		
	تشدید نوسازی	۳	

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

تحلیل آماری

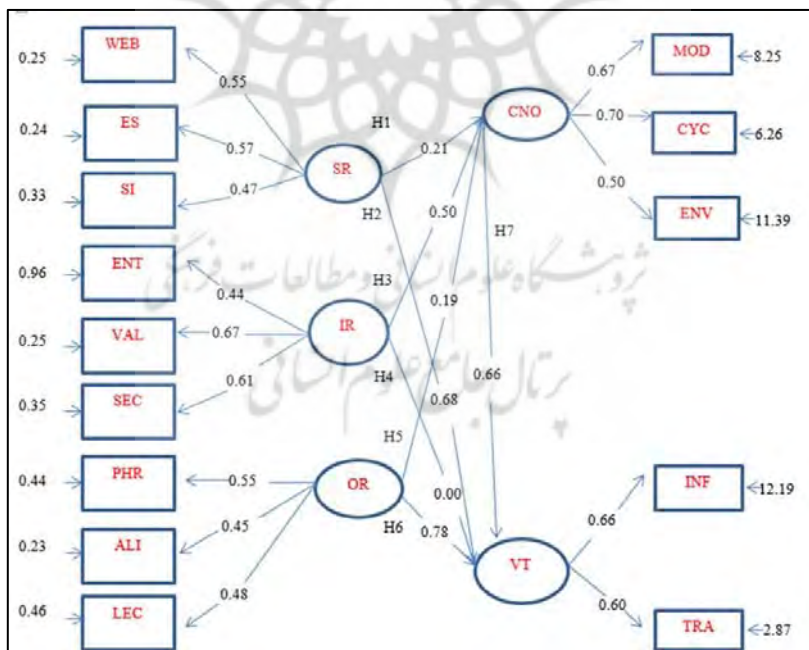
در بین پاسخ دهندگان ۷۰ نفر دارای مدرک فوق لیسانس و ۳۰ نفر دارای مدرک دکتری بوده، بیشترین فراوانی مربوط به مدرک فوق لیسانس با تعداد ۷۰ (۷۰ درصد) است، ۴۰ نفر از پاسخ دهنده ها دارای سابقه کاری در زمینه جغرافیای

فرهنگی و مسائل فرهنگی بوده اند، از لحاظ میزان آشنایی با پیوست فرهنگی تنها ۶ نفر آشنایی کمی داشته و ۸۶ نفر آشنایی زیادی با پیوست فرهنگی و مطالب و مباحث حول آن داشتند. شکل ۱ الگوی ساختاری پژوهش را برای تأیید فرضیه ها پژوهش نشان می دهد. این الگوی در حالت تخمین استاندارد نشان داده می شود. شکل ۵-۱- نیز معناداری پارامترها را به منظور آزمون فرضیه ها نشان می دهد.

Chi-square=172.66 df=67 p-value=0.00000 Rmsea=0.074

شکل ۲. الگوی ساختاری پژوهش برای تأیید فرضیه ها پژوهش در حالت استاندارد

Chi-square=172.66 df=67 p-value=0.00000 Rmsea=0.074

شکل ۳. ارائه مدل ساختاری پژوهش به منظور آزمون فرضیه ها در حالت معناداری متغیرها

الگوی اندازه گیری شده با ۴ سازه (براساس ابعاد اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و محیط زیستی) با استفاده از تحلیل مسیر در الگوی معادله های ساختاری مربوط به شاخص های الگوی مذکور را t-Value آزمون شد. جدول ۳-۱

بارعاملی و همبستگی هر شاخص (Sig) و معناداری (به جز INT) نشان می‌دهد. همه بارهای عاملی بیشتر از ۰/۴۵ نشان داده شده است. بر این اساس مدل ارزیابی شده فرضیه‌های پژوهش در سطح ۰/۰۵ درصد را بیان می‌کند.

جدول ۲. بارعاملی و تی-وی الگوی ارزیابی شده

معیار	بارعاملی	معناداری
محیط زیستی		
تخریب منابع جانوری و گیاهی	۰/۷۰	۱۶۷۱
آلودگی‌ها	۰/۶۸	۱۶۱۲
تهدیدات محیط پایه	۰/۶۰	۱۵۷۷
اجتماعی		
دسترسی به امکانات رفاهی	۰/۷۱	۱۶۸۰
دسترسی به خدمات آموزشی	۰/۷۰	۱۶۷۱
تغییرات فرهنگی	۰/۵۹	۱۳۹۰
اقتصادی		
درآمدها و هزینه‌های روستائیان	۰/۴۹	۱۲۲۶
افزایش فعالیت‌های غیر کشاورزی	۰/۵۸	۱۳۶۳
افزایش مداخلات سازمانهای دولتی	۰/۴۸	۱۲۱۰
بورس بازی زمین‌های زراعی	۰/۶۰	۱۳۸۸
کالبدی		
تشدید نوسازی	۰/۶۹	۱۶۲۵
ناهماهنگی ساخت و سازهای نو و سنتی	۰/۵۷	۱۳۵۰
تغییر نظام محله بندی	۰/۴۷	۱۲
تغییر کاربری‌ها	۰/۶۷	۱۶۱۱

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

ویژگی‌های ساختاری ۴ سازه و شاخص‌های آن (در مقیاس ابعادی) با استفاده از اعتبار همگرا و واگرا در تحلیل عاملی تأییدی و تحلیل مسیر قابل بررسی است. در این بخش، پژوهشگر قصد دارد تا با استفاده از اعتبار سازه و میانگین واریانس‌های استخراج شده در خروجی نرم افزار لیزرل (Bagozzi, R. P., & Youjiae, Y. (1988)) به تحلیل این سازه به منظور تأیید انتخاب مناسب فرضیه‌ها پردازد. رویکردی دیگر که به منظور تأیید روایی سازه در الگوی مفهومی مطرح شده توسط فورنل و لارکر (۱۹۸۱) عنوان شده است. بر اساس این رویکرد همبستگی دو دویی بین متغیرهای پژوهش خود نشان از برازش خوب الگوی مفهومی خواهد بود. این نتایج از خروجی نرم افزار لیزرل با استفاده از میانگین واریانس‌های استخراج شده حاصل شده است.

جدول ۳-۱ نتایج این نوع روایی را در مورد سازه‌های پژوهش نشان می‌دهد. این سازه، اعتبار بالایی را در الگوی مفهومی پژوهش نشان می‌دهند؛ بنابراین الگوی ارزیابی شده در سطح خوبی از اعتبار سازه قرار دارد.

جدول ۳. آزمون اعتبار ابعاد ملاحظات جغرافیایی در پیوست فرهنگی طرح‌های توسعه ملی

محیط زیستی	اجتماعی	اقتصادی	کالبدی
محیط زیستی	۰/۵۹		
اجتماعی	۰/۵۲	۰/۶۵	
اقتصادی	۰/۵۸	۰/۶۰	۰/۵۷
کالبدی	۰/۵۳	۰/۶۰	۰/۶۴

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

جدول ۳ نتایج مربوط به آزمون الگوی پیشنهادی به منظور تأیید یا رد فرضیه ها و جدول ۴-۵ نتایج آزمون فرضیه ها را نشان می دهد.

جدول ۴. نتایج آزمون فرضیه ها

Comparative Fit Index (CFI)	Non-Normed Fit Index (NNFI)	Normed Fit Index (NFI)	Root Mean Square Error of Approximation	Adjusted Goodness of Fit Index	Goodness of Fit Index (GFI)	Root Mean Square Residual (RMR)	χ^2/df
۰/۹۰	۰/۹۲	۰/۹۶	۰/۰۲۲	۰/۹۵	۰/۹۴	۰/۰۴۹	۳/۵۶

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۰

جدول ۵. نتایج فرضیات مربوط به ملاحظات جغرافیایی با توجه به تحلیل مسیر

فرضیه ها	مسیر	تخمین استاندارد	معناداری پارامترها	نتایج آزمون
۱	ابعاد ملاحظات محیط زیستی روستائیان	۰/۶۵	۷/۳۰	تایید
۲	ابعاد ملاحظات اقتصادی روستائیان	۰/۵۷	۸/۰۸	تایید
۳	ابعاد ملاحظات اجتماعی روستائیان	۰/۶۴	۷/۲۵	تایید
۴	ابعاد ملاحظات کالبدی روستائیان	۰/۵۶	۸/۰۷	تایید

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۰

-در بعد اقتصادی

تعدادی از سوالات پرسشنامه برای سنجش و ارزیابی شاخص ها اجتماعی موثر در روند الحاق روستائیان شمال کلانشهر تهران تنظیم شده است. برای بررسی کیفیت پرسش های تنظیم شده در این بخش، از جدول توزیع فراوانی بهره گرفته شده است. جدول ۴-۱ موقعیت ها فعلی در ارتباط با این سئوالات را نشان می دهد. بر اساس نتایج بدست آمده در جدول ۴-۳، سئوالات مربوط به متغیرهای اجتماعی نشان داده شده است. نظر ۲۲ پاسخ دهنده بیشتر از ۳ بوده (انتخاب پاسخ های موافق و کاملاً موافق) که نشان می دهد ۸۵٪ پاسخ دهندگان تاثیرات شرایط اقتصادی الحاق روستائیان شمال پایتخت برآورد کرده اند.

-در بعد کالبدی

تعدادی از سوالات پرسشنامه برای سنجش و ارزیابی شاخص ها کالبدی موثر در روند الحاق روستائیان شمال کلانشهر تهران تنظیم شده است. برای بررسی کیفیت خوب سئوالات طراحی شده در این بخش، از جدول توزیع فراوانی بهره گرفته شده است.

بر اساس نتایج جداول سئوالات مربوط به شاخص های نظامی نشان داده شده است. نظر ۲۲ پاسخ دهنده بیشتر از ۳ بوده (انتخاب پاسخ های موافق و کاملاً موافق) که نشان می دهد ۸۴٪ پاسخ دهندگان وضعیت این متغیر (کالبدی) را موثر در الحاق روستائیان شمال کلانشهر تهران به تهران برآورد کرده اند.

-ابعاد محیط زیستی

تعدادی از سوالات پرسشنامه برای سنجش و ارزیابی شاخص ها محیط زیستی موثر در روند الحاق روستائیان شمال کلانشهر تهران تنظیم شده است. برای بررسی کیفیت خوب سئوالات طراحی شده در این بخش، از جدول توزیع فراوانی بهره گرفته شده است.

. بر اساس نتایج بدست آمده در جدول ۴-۳، سئوالات مربوط به شاخص های اقتصادی نشان داده شده است. نظر ۲۱ پاسخ دهنده بیشتر از ۳ بوده (انتخاب پاسخ ها موافق و کاملاً موافق) که نشان می دهد ۷۸٪ پاسخ دهندگان وضعیت این متغیر را موثر در الحاق روستائیان منطقه مزبور به کلانشهرتهران برآورد کرده اند.

-ابعاد اجتماعی

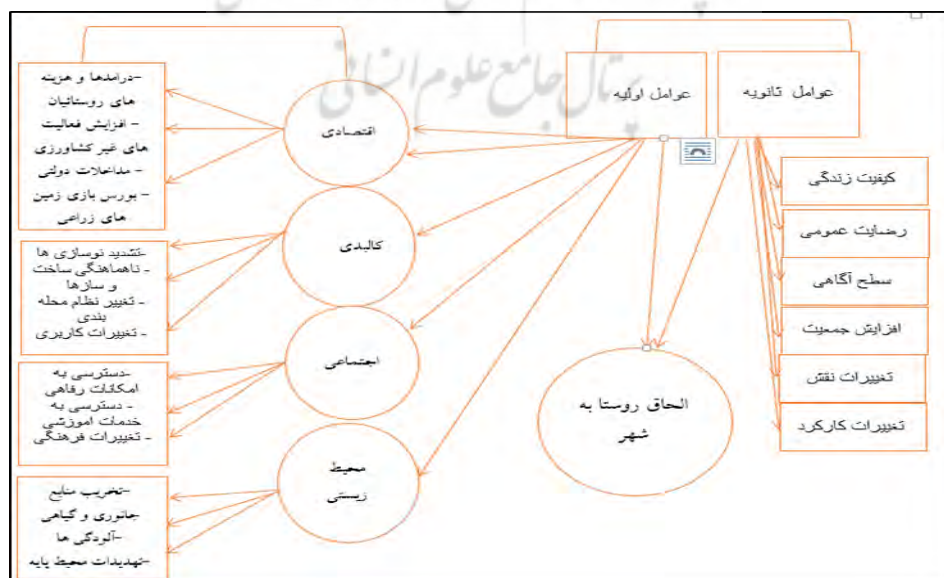
تعدادی از سئوالات پرسشنامه برای سنجش و ارزیابی شاخص ها اجتماعی موثر در روند الحاق روستائیان شمال کلانشهر تهران تنظیم شده است. برای بررسی کیفیت خوب سئوالات طراحی شده در این بخش، از جدول توزیع فراوانی بهره گرفته شده است.

جدول ۴-۳ موقعیت های فعلی در ارتباط با این سئوالات را نشان می دهد. بر اساس نتایج بدست آمده در جدول ۴-۳ و ۴-۴، سئوالات مربوط به مولفه های اجتماعی موثر در امنیت منطقه ای آسای غربی نشان داده شده است. نظر ۲۰ پاسخ دهنده بیشتر از ۳ بوده که نشان می دهد ۷۷٪ پاسخ دهندگان وضعیت این متغیر را موثر در الحاق روستائیان منطقه مزبور به کلانشهرتهران برآورد کرده اند.

-ابعاد محیط زیستی

تعدادی از سئوالات پرسشنامه برای سنجش و ارزیابی شاخص ها اجتماعی موثر در روند الحاق روستائیان شمال کلانشهر تهران تنظیم شده است. برای بررسی کیفیت خوب سئوالات طراحی شده در این بخش، از جدول توزیع فراوانی بهره گرفته شده است.

جدول ۴-۳ موقعیت های فعلی در ارتباط با این سئوالات را نشان می دهد. بر اساس نتایج بدست آمده در جدول ۴-۳ و ۴-۴، سئوالات مربوط به مولفه های محیط زیستی نشان داده شده است. نظر ۱۷ پاسخ دهنده بیشتر از ۳ بوده که نشان می دهد ۷۲٪ پاسخ دهندگان وضعیت این متغیر را موثر در روند الحاق روستائیان شمال کلانشهر تهران برآورد کرده اند.

شکل ۳. مدل کلی پژوهش منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۰

نتیجه گیری و دستاورد علمی پژوهشی

روستا بعنوان ده، آبادی، قلعه، دهکده یا قریه و حداقل از خانوار یا صد نفر ساکن متمرکز یا پراکنده مشاهده میشود و در آن وضعیت طبیعی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی، همگون و با قلمرو معینی شی یا عرصه مستقلا شناخته میشود. شهر مکانی با تراکم جمعیت و مراکز سیاستهای اداری و تاریخی و توسط انسان است و جمعیت متمرکز که در آن فعالیت اصلی مردم، غیر کشاورزی و اداری مختصات شهری بوده و از طریق دولت محلی اداره میشود. جغرافیدانان، شهر را منظرهای مصنوعی از خیابانها، ساختمانها، دستگاہها و بناهایی میدانند که زندگی شهری را امکان پذیر میسازد. طی قرن گذشته متناسب با رشد روزافزون صنعتی و آزاد شدن نیروی انسانی از بخش کشاورزی فرآیند شهری شدن شتاب زیادی به خود گرفت و در کنار مهاجرت روستاییان به سمت شهرها، روستاهای کوچک تبدیل به شهرهای جدید شدند. روندی که ابتدا متعلق به کشورهای توسعه یافته بود و از دهه ی ۱۹۵۰ به بعد در کشورهای در حال توسعه نیز مورد توجه قرار گرفت

باتوجه به اهمیت مسئله تحولات فضایی نواحی روستایی می توان گفت شهرها نقش غالب در جریانهای فضایی و رواج استراتژی های توسعه بازار محور دارند، و به عنوان یک بازیگر نقش در ارتباط با پسا کرانه های روستایی بازارهای محلی و فرا محلی بازی می کند و پیوندهای روستایی به جریانهای مردم - محصولات کشاورزی تولیدات شهری - سرمایه اطلاعات و نوآوری فیمابین کانونهای روستایی و شهری اطلاق می شود. بافت محله دربند متشکل از کوچه های زیبا و باصفا است و آب و هوای محله دربند خنک، لطیف و دلنشین است در ارتفاع ۱۷۰۰ متری از سطح دریا و نقطه شروع یکی از مسیرهای اصلی صعود کوهنوردان به کوه مرکزی البرز است.

پیشینه محله دربند به دوران قاجار باز میگردد. در گذشته تعدادی از شاهزاده های قاجار مثل شاهزاده الله وردی میرزا و ابوالملوک کیومرث میرزا در این ناحیه ساکن بودند. درکه یکی از محله های شمال شهر تهران پایتخت ایران است درکه در نزدیکی محله های اوین و لنجک قرار دارد و به دلیل قرار گرفتن در دامنه کوه های شمالی تهران، از محله های مناسب برای پیاده روی و کوه پیمایی شهر تهران بشمار می رود.

در روستاها و مناطق خوش آب و هوا در جوار آثار تاریخی متروکه، بخش خصوصی یا دولتی می توانند با ایجاد امکانات تفریحی و پذیرایی و به خدمت گرفتن جوانان روستایی از هجوم سل آسای روستائیان به سوی مراکز شهری که بازارشان از نیروی کار، اشباح است جلوگیری کنند و از این راه گامی موثر در جهت کاهش میزان بیکاری در کشور بردارند و خالی شدن ویرانی روستاها و انباشتگی ناهنجار شهرها از جمعیت جلوگیری کنند. به رغم اینکه برای گسترش جهانگردی، برخلاف سایر بخشهای اقتصادی (صنعت کشاورزی) به سرمایه گذارهای کلان و استفاده از فنون پیشرفته نیازی نیست، اما توسعه این فعالیت (اقتصادی، فرهنگی) یعنی جهانگردی می تواند به وجود آورنده مشاغل فراوان در سطح گوناگون و در نواحی مختلف کشور باشد.

در این تحقیق براساس روش تحلیل آماری، با بررسی نظرات متخصصین امر، به روند الحاق روستائیان شمال کلانشهر تهران با تاکید بر روستاهای دربند و درکه پرداخته ایم. تأکید نهایی نگارنده در این تحقیق بر اساس نتایج کسب شده از نظر متخصصین و ساکنان بومی، این است که در روند الحاق روستائیان شمال کلانشهر تهران با تاکید بر روستاهای دربند و درکه شاخص های اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و محیط زیستی نقش ویژه ای داشته اند. بطور کلی همانطور که ذکر رفت، مقوله الحاق روستاهای دربند و درکه در شمال تهران براساس پذیرش چهاربعد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و محیط زیستی ترسیم می گردد. هر چند مولفه های مهم دیگری مانند کیفیت زندگی، رضایت عمومی، تغییرات نقش و کارکرد روستاها و افزایش جمعیت و ... در این منطبق به کار رفته اما محور پذیرفته شده، مباحث و مسائل همان چهار شاخصه ای است که در روند الحاق روستائیان شمال کلانشهر تهران، نقش اصلی را ایفا می کند.

بررسی ضریب آلفای کرونباخ بعد اقتصادی عدد ۰/۹۰۰ را نشان میدهد. شاخص روایی همگرایی این بعد جهت مناسب بودن مدل تحقیق ۰/۷۲۶ میباشد. شاخص قابلیت اطمینان مرکب این بعد ۰/۸۴۲ است. ماتریس سنجش روایی واگرا برای این بعد ۰/۸۵۲ میباشد. در نتیجه برازش مدل مناسب است.

بررسی ضریب آلفای کرونباخ بعد محیط زیستی عدد ۰/۷۹۰ را نشان میدهد. شاخص روایی همگرایی این بعد جهت مناسب بودن مدل تحقیق ۰/۵۸۴ میباشد. شاخص قابلیت اطمینان مرکب این بعد ۰/۸۲۳ است. ماتریس سنجش روایی واگرا به برای این بعد ۰/۶۹۶ میباشد. در نتیجه برازش مدل مناسب است. بررسی ضریب آلفای کرونباخ بعد اقتصادی عدد ۰/۷۸۵ را نشان میدهد. شاخص روایی همگرایی این بعد جهت مناسب بودن مدل تحقیق ۰/۵۰۹ می - باشد. شاخص قابلیت اطمینان مرکب این بعد ۰/۸۶۶ است. ماتریس سنجش روایی واگرا برای این بعد ۰/۶۹۴ میباشد. در نتیجه برازش مدل مناسب است.

بررسی ضریب آلفای کرونباخ بعد اجتماعی عدد ۰/۹۰۲ را نشان میدهد. شاخص روایی همگرایی این بعد جهت مناسب بودن مدل تحقیق ۰/۵۶۵ میباشد. شاخص قابلیت اطمینان مرکب این بعد ۰/۸۶۶ است. ماتریس سنجش روایی واگرا به برای این بعد ۰/۷۵۱ میباشد. در نتیجه برازش مدل مناسب است.

بررسی ضریب آلفای کرونباخ بعد کالبدی عدد ۰/۸۵۰ را نشان میدهد. شاخص روایی همگرایی این بعد جهت مناسب بودن مدل تحقیق ۰/۵۳۴ میباشد. شاخص قابلیت اطمینان مرکب این بعد ۰/۸۷۳ است. ماتریس سنجش روایی واگرا به برای این بعد ۰/۷۳۱ میباشد. در نتیجه برازش مدل مناسب است. با توجه به اهمیت موضوع الحاق روستاهای شمال کلانشهر تهران، زمینه آکادمیک و همچنین به کارگیری آن در زمینه های مدیریت کشوری، نتایج پژوهش حاضر، بستری نظری و شناختی برای پژوهشگران علاقه مند به این حوزه مطالعاتی فراهم می آورد. ضمن اینکه این یافته ها برای سیاستگذاران، مدیران و برنامه ریزان در حوزه مدیریت شهری میتواند سودمند باشد.

و در نهایت بر اساس یافته های پژوهش درمی یابیم که عوامل اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و محیط زیستی در تعارضات حاصل از الحاق مناطق روستایی به محدوده شهرها موثرند و میبایست بمنظور دوری از تعارضات حاصله

نسبت به شناسایی و ارزیابی عوامل مذکور اقدام و در صورت عدم وجود راهکارهای ویژه در جهت تعدیل و حذف آنها تا حد امکان از الحاق این نقاط پرهیز گردد. شایان ذکر است استفاده از متغیرهایی چون نرخ رشد جمعیت، بافت جمعیتی، ساختار جمعیتی و گروه‌های سنی تشکیل دهنده جمعیت ویژگی‌های قومی فرهنگی، تجانس و سنخیت اقوام ساکن در یک سکونتگاه یا منطقه، جمعیت سکونتگاه‌های شهری و روستایی مجاور، بافت فیزیکی روستا، میزان تراکم خالص و ناخالص در روستا، الگوی کاربری اراضی در روستا، وضعیت اشتغال و بیکاری، قیمت زمین، فاصله با شهرها و روستاهای بزرگ مجاور، وجود سیمای شهری، الگوی ساخت مسکن، سلسله مراتب معابر، برخورداری از تاسیسات و خدمات زیربنایی و دسترسی به راه ارتباطی مناسب و سایر عواملی که برحسب ویژگی‌های منطقه ای میتوان آنها را متفاوت در نظر گرفت، میتواند در تعریف و تدوین ملاک و معیار شناخت روستا و شهر و پیش بینی الگوی تحول روستا مورد استفاده قرار گیرد.

منابع

- ایزدی خرامه. حسن (۱۳۸۰)، تبدیل روستا به شهر و نقش آن در توسعه ی روستاهای پیرامون (مورد فارس)، رساله دوره ی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
- امیر انتخابی، شهرام، فرایند پیامدهای فضایی کالبدی تبدیل روستا به شهر در شهرستان تالش ۱۳۸۷، رساله دوره ی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه شهید بهشتی تهران.
- امیر شاه کرمی، سید نجم الدین، (۱۳۹۵) عوامل تخریب زیست محیطی ایران، بعد از انقلاب صنعتی دوم، در آیین تاپوگرافی متحرک. پایان نامه دکترا.
- آزادبخت، بهرام، (۱۳۷۸)، پیامدهای تحولات زیست محیطی در امنیت انسانی مقاله، چهارمین همایش زمین شناسی و محیط، اسلامشهر.
- ایزدی، حسن، معراج نوذری، (۱۳۹۲)، ارتقای روستا به شهر و تاثیر آن در تحول تعامل های روستایی - شهری مطالعه موردی: بخش بیضاء- شهرستان سپیدان، مقاله پژوهشی، کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری و منطقه ای، جهادکشاورزی استان فارس.
- امیر انتخابی، شهرام، ضیاءتوانامحمدحسن، (۱۳۸۶)، روند تبدیل روستا به شهر و پیامدهای آن در شهرستان تالش، مقاله- آتشی، محبوبه، (۸۶-۱۳۸۵)، تاثیر روابط متقابل شهر و روستا پرتحولات بافت فضایی سکونتگاه های روستایی جغنه دهستان درزاب شهرستان مشهد (از انقلاب اسلامی تاکنون)، راهنما: بیژن رحمانی، مشاوران: غلامحسین شیخ حسینی ومهدی جهانی ثانی، کارشناسی ارشد -آیر ملو، محمدرضا، «مهاجرت از روس روستا به شهرها در ایران ، قسمت دوم؛ نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تبریز، ش ۳، سال ۳۲، ۱۳۶۳.
- توکلی نیا، جمیله، فرانک سعیدی فرد، نوبخت سبحانی، (۱۳۹۵)، سنجش و رتبه بندی شاخص های موثر در تقسیمات محله ای (مورد: محله های درکه و قیطریه منطقه یک کلانشهر تهران).
- پریشان، مجید، تحولات ساختاری - کارکردی از تبدیل نقاط روستا به شهر(لاتی شهرستان بائه)، ۱۳۸۵، پایان نامه ی کارشناسی ارشد جغرافیا ی روستایی دانشگاه شهیدبهشتی تهران.
- پشبادی، شهرام، ۱۳۸۵، نقش شهرهای کوچک در توسعه ی روستایی (مورد کامیاران در استان کرمان)، پایان نامه کارشناسی ارشدجغرافیا وبرنامه ریزی روستایی.
- داودی، محمد، مجتبی شکبیا زیده، پرستو مقنی باشی ممتانی، شناسایی پتانسیل های منطقه دربندتهران درجذب گردشگری، مقاله.
- زنگنه شهرکی، سعید، ۱۳۹۲. فرایند تبدیل نقاط روستایی به شهر در مقیاس ملی و پیدایش پدیده خام شهرها، پژوهش های روستایی، دوره ۴، شماره ۳، صص ۵۵۷-۵۲۵.

- سعیدی، عباس، ۱۳۸۲، ف روابط شهر و روستا و پیوندهای روستایی شهری، یک بررسی ادراکی «فصلنامه جغرافیایی شماره اول. یاری حصار، ارسطو، (۸۵-۱۳۸۴)، نقش پذیری روستا - شهری با تاکید بر تحولات ساختاری - عملکردی موردی: روستا - شهر صاحب - شهرستان سقز. راهنما: سعیدی عباس. مشاور: جمیله توکلی نیا.
- سعیدی، عباس، (۱۳۸۲)، روابط شهر و روستا و پیوندهای روستایی - شهری یک بررسی ادراکی. مقاله. دانشگاه شهید بهشتی
- سعیدی، عباس، فاطمه تقی زاده، (۱۳۸۴)، پیوندهای روستایی - شهری و توسعه منطقه ای: بررسی تطبیقی شهرستانهای باغملک و اردکان. منبع جغرافیا بی ایران، شماره ۷ و ۶.
- سعیدی، عباس، (۱۳۹۵)، پیوستگی توسعه روستایی - شهری در قالب منظومه های روستایی. پایان نامه.
- ضیاء توانا، محمدحسن و امیرانتخابی، شهرام، ۱۳۸۶، «روند تبدیل روستا به شهر و پیامدهای آن در شهرستان تالش، فصلنامه ی تحقیقاتی جغرافیایی، شماره ۱۰، دانشگاه سیستان بلوچستان.
- عزیزی، پروانه، حیدر لطفی، (۱۳۹۶)، نقش گردشگری پایدار روستایی در توسعه مناطق روستایی استان سمنان (مطالعه موردی، مناطق روستایی شهرستان شاهرود). پایان نامه دکترا.
- فریدمن، جان و مایک داگلاس، ۱۳۶۳، توسعه ی روستاشهری، ترجمه ی عزیز کیاوند، چاپ اول، تهران، سازمان برنامه بودجه، مرکز مدارک اقتصادی - اجتماعی و انتشارات.
- فنی، زهره، ۱۳۸۲، شهرهای کوچک رویکردی دیگر در توسعه ی منطقه ای چاپ اول، انتشارات سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور، تهران.
- قادر مرزی، حامد، ۱۳۸۲، نقش روستا شهرها در توسعه ی روستاهای پیرامونی (مورد دهگلان)، پایان نامه ی کارشناسی ارشد جغرافیا بی روستایی، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
- قاسمی اردهائی، علی، «بررسی علل مهاجرت روستاییان به شهرها در ایران بافرا تحلیل پایان نامه های تحصیلی (مقطع زمانی ۸۳-۵۹)، فصلنامه علمی - پژوهشی سال ۹، ش ۱، ۱۳۸۵.
- گلی، علی، تحلیل فرایند گذار از روستا به شهر و طراحی مدلی برای شناسایی روستاهای در حال گذار ۱۳۸۳، رساله ی دوره ی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه تربیت مدرس تهران، نقش
- پذیری روستا - شهر با تاکید بر تحولات ساختار - عملکردی (مورد روستا
- رحمانی، بیژن، غلامحسین شیخ حسنی، مهدی جهانی ثانی، (۸۶-۱۳۸۵)، تاثیر روابط متقابل شهر و روستا بر تحولات بافت فضایی سکونتگاه های روستایی جغنه دهستان در زاب شهرستان مشهد (از انقلاب تاکنون).

United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (2011). *World population prospects: The 2010 revision, Volume I: comprehensive tables*. New York: United Nations.

Wu, J., Jenerette, G. D., Buyantuyev, A., & Redman, C. L. (2011). Quantifying spatiotemporal patterns of urbanization: The case of the two fastest growing metropolitan regions in the United States. *Ecological Complexity*, 8(1), 1-8. doi: 10.1016/j.ecocom.2010.03.0

Mansourian, H. (2014). [*Explaining urban growth patterns in Tehran metropolitan region* (Persian) (PhD Thesis). Tehran: University of Tehran